

LLIBRES

Dietaris de la República i els seus darrers temps

Albert Virella i Bloda

LA REVOLUCIÓ D'OCTUBRE A VILANOVA. VISIONS D'UN ESPECTADOR

Edició de Xavier Virella i Torras. Ed. Institut d'Estudis Penedesencs. Vilanova i la Geltrú. 2001.

Albert Virella i Bloda

IMATGES DE LA PAU "HONROSA" (1939-1942)

Ed. El Cep i la Nansa. Col. Llibres del Far, Vilanova i la Geltrú, 2001.

Sebastià Gasch

ETAPES D'UNA NOVA VIDA. DIARI D'UN EXILI

Ed. Quaderns Crema. Barcelona, 2002.

Joan Triadú

DIES DE MEMÒRIA 1938-1940. DIARI D'UN MESTRE ADOLESCENT

Ed. Proa, 2001.

Voluntat digna d'encomi, i sovint encara acompanyada de polèmica, la de treure del fons dels vells calaixos dietaris dels anys de la II República i dels temps que la van cloure amb la guerra i la postguerra immediata. Sovint l'obra d'adolescents portats més per la bona fe i la convicció en uns principis i uns ideals que no pas per la voluntat de deixar testimoniatge

d'uns moments històrics, referents que en bona part han coincidit en ser publicats recentment.

El primer en el temps és el d'un adolescent Albert Virella que viu els fets del 6 d'octubre del 1934, i aquí cal remarcar el fet, afortunat tot i que els esdeveniments no ho van ser, que Vilanova i la Geltrú tingués cronistes valents d'aquells moments que no coneixem que hagin tingut altres viles o pobles penedesencs. En el volum resulta ben interessant el to del narrador: neguitós, participatiu, preocupat, que vol ser objectiu en el relat però se'n va fàcilment a la valoració apassionada dels esdeveniments. Si el text hagués estat rescrit per l'autor mig segle després potser hauria perdut part de la seva àcida agressivitat per esdevenir una crònica desencisada del pas del temps i la passió catalanista i política, així ho veiem una mica en el comentari afegit a l'abril del 1942 en el qual es fa més present la distància històrica, sense perdre, però, ni un detall de la decidida fe d'Albert Virella en Catalunya.

Al seu fill, Xavier Virella, hem d'agrair el rescat i l'edició amb caràcter pòstum d'aquest text, amb l'ampli complement de les ressenyes periodístiques de l'època sobre els fets, i també l'edició del dietari dels darrers mesos de la Guerra Civil i la postguerra, un text sorprenent per la força i duresa directa del testimoni que el fa possible, sense revisions ni voluntat literària, lluny d'apunts de superficialitat, tan sols amb la referència directa dels esdeveniments; cal creure que amb la nitidesa personal de qui possiblement no havia pensat que mai haguessin pogut publicar-se aquestes notes que s'enceten amb la incomplida promesa d'una pau «honrosa» que posés cloenda a la Guerra Civil.

Tot i que el més fàcil hauria estat anar a una literatura de fugida amb l'opció de filosofar sobre l'esperit humà, Albert Virella es va decantar per unes pàgines valentes amb noms, fets, indrets i ressenyes de situació, sempre amb el to agre i desencisat de qui va complir amb les seves obligacions, va actuar en base a criteris nobles i legals i es va veure carregat amb les imposicions dels vencedors, el càstig per unes activitats que ell continuava veient com a pròpies d'una situació de guerra. Aquesta tonalitat agra es manté al pas de les pàgines del llibre, tot i que el mateix caire de tenir un text com aquest suposava un fort compromís per al seu autor i protagonista. Al pas dels dies i els esdeveniments posteriors a la cloenda de la guerra, el caire desencisat sembla accelerar-se en la mateixa mesura que les situacions s'eternitzen i la seva problemàtica personal no troba solució efectiva, condicionada per detalls sovint sense lògica i sobre els quals no pot decidir, als que s'afegeix la complexa situació internacional que Europa vivia el 1940.

Una altra perspectiva és la de l'exili més immediat, el de la fugida a França els primers mesos del 1939. D'aquest espai temporal en coneixiem unes notes esparses del vilafranquí Josep Mestres Hero, en concret referides al camp de concentració d'Argelers, un text breu i d'escàs valor que en el seu moment vam decidir no publicar. Ara es rescata la prosa de Sebastià Gasch tot fent camí nord enllà, amb una colla de membres de la intel·lectualitat catalana; una prosa on el desconcert predomina sobre el desencís i en la qual l'autor intenta cercar alguna mena de referents artístics en la nova geografia que es veu obligat a conèixer. D'alguna manera és també la crònica d'una descoberta, la de París, en l'esperit de qui era un incondicional de la Barcelona ciutat.

En aquests mateixos anys una generació d'adolescents, amb pocs anys de diferència amb la d'Albert Virella, es va veure obligada el 1938 a entrar d'una sotragada en la vida adulta, quan a les acaballes de la guerra van haver d'entomar amb caràcter de suplència tasques d'evident responsabilitat, labors adultes que els van fer creure momentàniament que havien entrat ja en el món dels adults. Pocs mesos més tard serien obligats a recular, un 1939 en el qual el nou règim va manifestar clarament que no estava disposat a acceptar ni reconèixer situacions personals (estudis, titulacions...), ni tampoc professionals (treballs i experiència...) derivades dels anys de guerra. Aquest va ser el cas de la vilafranquina Ramona Via en un dietari –*Nit de Reis. Diari d'una infermera de 14 anys* (darrera edició Planeta, Barcelona 1988)– amb els noms i les referències toponímiques alterades, qui ens deixava la crònica de la seva tasca d'infermera i de la seva situació personal i familiar. Si als anys seixanta Joan Sales no n'hagués fet la descoberta –de l'obra i de l'autora– i hagués publicat el dietari al «Club dels Novel·listes» potser el seu testimoniatge s'hauria perdut per sempre, però d'haver estat publicat –com ara ho ha fet Joan Triadú, persona de la seva mateixa generació i circumstàncies vitals– ens hauria permès centrar les referències en espais i situacions concretes a l'entorn del final de la guerra a Vilafranca. Una perspectiva en la qual la gana, els temors i el panorama de desolació que s'estén a partir del 1939 s'afegeixen a una dinàmica que el narrador i protagonista no pot entendre, tota vegada que determina que les absurdes imposicions dels vencedors s'estenguin, més enllà dels camps de batalla, a la vida diària dels vençuts.

J. S. i B.

Pere Sadurní

FOLKLORE DEL Penedès

2 vol. Ed. Fundació Caixa Penedès. Vilafranca 2001.

L'estimació de Pere Sadurní per la història i la tradició es pot intuir amb facilitat veient l'estimació amb la qual conserva el patrimoni familiar de la hisenda, una estimació que ha sabut transmetre a les noves generacions, que són les que han passat a fer-se càrrec de les tasques agràries. Resultat d'aquesta estimació a la terra és també la revista *Font-Tallada*, que Sadurní coordina amb pacient dedicació. El pes específic d'aquest esperit el tenen, però, els seus llibres, des d'aquella edició primera de *Retalls del folklore del Penedès*, que va ser premiada el 1979 pel Museu de Vilafranca i publicada, després, al vocabulari del viticultor publicat per l'Institut d'Estudis Penedesencs.

L'obra de Pere Sadurní ha trobat finalment unitat amb l'edició del seu *Folklore del Penedès* en dos volums, publicats amb el patrocini de la Fundació Caixa Penedès, que sumen més de set-centes pàgines, en les quals ha aplegat i ampliat els seus treballs anteriors. En poques paraules, com se sol dir: l'obra de tota una vida de pacient recopilació. A les seves pàgines es referencia l'àmplia diversitat temàtica que constitueix el folklore, des de cançons infantils, tradicions, oracions religioses, contes, llegendes i costums fins a la medicina popular, oracions i supersticions, a més de plats típics, balls populars i altres manifestacions folklòriques.

Un punt a banda per als capítols dedicats a les referències agràries, més d'un centenar de pàgines en les quals la vinya, com és d'obligació, té un espai preeminent, tot i que l'aplec de material inclou temes tan diversos com els relacionats amb l'aigua, els animals, els camins i els seus personatges, les tasques i

les seves eines, sense oblidar les masies o els mercats i els oficis tradicionals. Tal com és habitual a pagès, les referències a temps de penúria i a les malures són prou abundants, fins a un punt que el volum que referenciem ofereix una àmplia cronologia de desastres que va des de la pesta negra de 1323 fins a la pedregada del 1990. En l'apartat específic de la vinya i el vi comenta, entre altres, aspectes a l'entorn del moscatell i la malvasia de Sitges, les velles vinyes d'abans de la fil·loxera o la labor dels viticultors.

El vocabulari del viticultor que ha treballat amb tanta constància i tenacitat Pere Sadurní aplega mitjançant ordenació alfabètica tants i tants mots relacionats amb els temes que fan referència al temps, a la terra, a les eines i feines de la vinya, als ceps, al celler i als vins i les seves característiques. Inclou igualment el volum, entre molts altres aspectes, un conjunt de frases i dites del viticultor en ordenació alfabètica i una breu explicació del seu significat quan això és necessari.

En definitiva, un treball tan divers com miscel·lani per l'àmplia varietat d'aspectes als quals fa referència, però, en qualsevol cas, una labor immensa, el fruit de moltes hores de treball i que fa honor a la persona del seu autor, home pacient i tan afeccionat a laborar la vinya com als papers vells.

J. S. i B.

Esteve Cruanyes i Oliver

CENT FITES HISTÒRIQUES DE LA VILA DE L'ARBOÇ

Ed. Ajuntament de l'Arboç. 2002.

A hores d'ara, la bibliografia arbocenca d'Esteve Cruanyes se situa a l'entorn de la vintena de títols, i no pas en opuscles de qua-

tre pàgines, sinó en volums de veritable dimensió i contundència, alguns dels quals l'Institut d'Estudis Penedesencs ha tingut l'honor de poder publicar, i d'entre els quals cal destacar especialment com a peces bibliogràfiques de referència imprescindible *El llibre de l'Arboç* del 1985 i el dels noms, renoms i malnoms de la vila, que l'any 1999 va publicar l'IEP.

Al seu costat cal posar aquestes *Cent fites històriques de la vila de l'Arboç*. Si, posem pel cas, el volum de renoms i malnoms és el resultat d'una labor de recerca constant veritablement d'impressió, també aquestes cent fites suposen una completa recerca de la petita realitat de la vila, de les institucions arbocenques –que en altres treballs Cruaïes ha historiat en la seva pràctica totalitat–, dels seus monuments, que ha resseguit un a un, i de la vida senzilla dels seus homes i dones.

Aquestes cent fites configuren un volum fet en extensió, sovint emprant més d'una pàgina per referenciar tots els aspectes de la fita històrica que es comenta; amb una prosa lleugera i entenedora, a vegades fins i tot amb un puntet de fina ironia. Són pàgines que no ens parlen mai amb arguments d'erudició especialitzada, sinó amb mots divulgadors que tenen la voluntat de fer-se entendre, de dimensionar pedagògicament un passat en el qual l'autor remarca una i altra vegada aquells elements que resulten específics de la identitat pròpia.

Els professionals de l'ensenyament coneixem prou bé la importància d'aquest tipus de treballs, tenint en compte que la història és una de les àrees que pot resultar més atractiva per a les noves generacions si se sap treballar en base a una divulgació que ajudi a comprendre el com i el perquè de les coses, començant, evidentment, pels esdeveniments més propers.

A les seves pàgines les dades procuren ser d'una concreció específica, defugen d'una banda el relat excessivament literari o hagiogràfic i de l'altra s'allunyen de les elucubracions teòriques sobre moviments d'història social o econòmica. I és que el temps passat té a les pàgines d'aquestes *Cent fites històriques de la vila de l'Arboç* una dimensió que ens permet entendre i aprendre. És la que, sovint amb noms i cognoms, resum la història: la diària petjada del viure de les dones i homes d'una vila penedesenca, el batec vital d'una comunitat humana.

J. S. i B.

AADD

LA CUINA DEL FATO I ALTRES CUINES. RECEPTARI DE CUINA POPULAR

Ed. Els Xuluis-Centre Social Ribetà. Sant Pere de Ribes. 2002.

Cap a les darreries dels anys vuitanta, si no vaig errat de dates, mitja dotzena de desesperats amb seu a Vilafranca es van proposar dedicar els dissabtes a la tarda a cercar per pobles i masies la memòria d'aquelles àvies que en altre temps tombaven bona part de les festes majors de les contrades penedesenques per tal d'exercir de cuineres en els dies festius de taula ampla i grassa. Una iniciativa d'aquestes característiques i d'àmbit penedesenc estava destinada al fracàs potser perquè intentava abastar un àmbit excessiu amb una dedicació minsa de temps, tot i comptar en el grup amb alguns excel·lents professionals de la cuina, però potser també perquè en el fons els feia més gràcia poder trobar alguna d'aquelles mítiques llibretes de receptes de cuina que no pas haver de dedicar hores de paciència a escoltar el testimoniatge d'alguna àvia.

Els resultats van ser tan desencoratjadors –recordo tan sols uns ous a la turca que una mestressa cuinava com a plat emblemàtic de casa seva per als músics de l'orquestra dels balls de festa major, que cada any s'aplegaven a dinar i sopar a casa seva– que la recerca es va dissoldre amb el convenciment que aquesta era un labor impossible i que estàvem davant d'un patrimoni cultural i gastronòmic que havíem de deixar perdre per sempre. D'aquí que, molts anys després d'aquella fallida aventura, la sorpresa de l'edició d'aquest volumet de la cuina del fato (és a dir, els plats que el pagès cuinava i consumia per dinar, al terròs) esdevingui especialment agradosa i destacable. Sense pretensions de recerca científica, tan sols amb la voluntat de deixar constància d'una realitat, tota una colla de ribetans ens ofereixen un aplec que haurà de ser punt obligat de referència per a posteriors estudis o elucubracions teòriques sobre la nostra gastronomia, la de la marina i la de terra endins, la de sempre i la cuina que van portar els americanos, juntament amb la que ha donat el tomb a les darreres dècades del segle XX.

En definitiva, un treball excel·lent i humil, que no s'amaga davant evidències que ara com ara ens semblen prou conegudes i que ves a saber com evolucionaran en les properes dècades. Labor constant de recerca en l'àmbit local, sense voler caure en l'engany de trobar un plat d'exclusiva identitat municipal, que s'aplega no sols en les consideracions, breus, amb alguns dibuixos i de lectura agradable, de la primera part ("La terra i l'alimentació") i el segon bloc ("Les cuines", és a dir, la del fato i la de les festes, però també la senzilla i la de la gana, la dels americanos i la dels orígens), sinó especialment en el receptari que ocupa gairebé la meitat del volum, aquest defuig els plats més populars i usats de la cuina catalana d'arreu i ofereix no sols una completa argumentació de les explicacions que s'han farcit en els apartats anteriors, sinó un receptari de cuina familiar a l'abast.

J. M. L.

Enric Carafi i Morera

ELS LLIBRES DE GELIDA, CALENDARI ANUAL DE L'ESBART ROCASAGNA

Editor: Esbart Rocasagna

Any de publicació: 2002

Nombre de pàgines: 14.

El ja veterà Esbart Rocasagna, creat el 1968, edita des de fa catorze anys un calendari de sobretaula destinat a divulgar els variats aspectes del patrimoni dels gelidencs, el qual, amb el pas del temps, possiblement ha esdevingut imprescindible en molts àmbits atès el seu interès i la seva capacitat de síntesi per conèixer ràpidament qualsevol aspecte de la població.

En aquesta ocasió recupera el fil encesat l'any passat relatiu als llibres i publicacions referents a Gelida, atès que aleshores el seu habitual redactor, l'Enric Carafi, no va veure possible incloure tota la producció bibliogràfica que Gelida ha generat al llarg dels tres darrers segles, la qual ha esdevingut força nombrosa.

Enguany, doncs, s'ha continuat aquell primer recull, mirant de completar la bibliografia de la població amb obres i temes tan variats com dues obres teatrals del segle XIX, originals del vilanoví Francesc de Sales Vidal i Torrents, situades a Gelida; les enciclopèdies i diccionaris que esmenten la població; la biografia del seminarista Enric Estruch i Bernis –dolorosament assassinat el 1936–; les revistes culturals i polítiques; els butlletins culturals i esportius; els fulletons d'informació turística i cultural; dos llibres infantils; la Memòria del 1r Congrés Local de Cultura de Gelida; els llibres de Ràdio Gelida; les auques i els retallables; el butlletí de la biblioteca Jaume Vila i Pasqual; el llibre per valorar els trets medioambientals del poble i, finalment, els evocadors vuit goigs de les devocions de la vila.

Certament, encara restarien per recollir les edicions dels estatuts de les entitats locals

que s'inicien a mitjans del segle XIX i continuen el XX, alguns ben curiosos, o les moltes referències esparses que trobaríem en llibres com *Ramon Rogent i el seu temps* de Joan Vallès Altés, aparegut el 2000, i que ens parla del ric passat cultural de la cavalleresca Torre de Llosetes; a setmanaris i revistes locals, comarcals o d'àmbit general, i si més no, una referència obligada, com ja es va dir en l'edició del 2000, a les noves fornades que han despuntat en l'àmbit local o general, tot i no parlar o parlar poc del poble en les seves obres, però que no es poden deixar passar de llarg atès que molta de la seva producció ha nascut a Gelida, com Lluís Julià Tetas, Xavier Nicolau Bargalló, Jordi Carrillo Giralt, Àlex Susanna i el tan guardonat i actiu en els darrers temps Jordi Llavina i Murgadas.

Ben segur que aquesta extensa (en algun cas) i preuada obra mereixeria unes ressenyes per a les quals el calendari no disposa de prou espai, però pot deixar constància de la seva ineludible vàlua.

Gelida, sortosament, ha generat al llarg del temps un extens i variat patrimoni del qual el calendari de l'Esbart Rocasagna ha volgut recuperar la memòria a través dels seus fulls mensuals amb títols tan variats com *Les festes de Gelida*, *El patrimoni arquitectònic de Gelida*, *Les masies de Gelida*, *Les fonts de Gelida*, *Personatges gelidencs*, *Carrers i places de Gelida*, *Les entitats culturals de Gelida*, *Les danses de l'Esbart Rocasagna*, *El nostre entorn*, *Esbart Rocasagna: 30 anys*, *Els vestits de l'Esbart Rocasagna*, *Els arbres monumentals de Gelida* i la primera entrega d'*Els llibres de Gelida* (2001).

L'edició consta de 700 exemplars i ha comptat amb un ajut de Caixa Penedès.

Mercè Foradada

EN EL PRESTATGE

Editorial: Edicions 62

Lloc i any d'edició: Barcelona, 2002

Nombre de pàgines: 169

ARRACADES, COLÒNIES, AIGUA SALADA DE MAR, TOT A FREC DE PELL....

"Els objectius essencials de l'individu a la vida són l'amor, la creació i el gaudi de l'experiència estètica i la recerca del coneixement" G. E. Moore.

El llibre de M. Foradada és un pèssic dels objectius de Moore. Les reflexions al voltant de les relacions humanes, vistes des de la perspectiva d'una dona madura d'una cinquantena d'anys, ens obren a un món de sensibilitats, tendreses, incerteses, pors, misèries, reflexions sobre el fet d'escriure, sobre l'art..., que han fet merèixer a aquesta escriptora vilanovina el premi "Dona 2001".

L'autora juga amb el títol del llibre per introduir-nos en una història íntima que comparteix de manera imaginària amb autors que tindria de companys de prestatge, si finalment es decidís a escriure un llibre. Això ens fa entrar en contacte amb escriptors com Flaubert, amb la seva novel·la *Salambo*, amb V. Forrester i el seu llibre sobre V. Woolf, el món de Bloomsbury...

Mentre analitza situacions personals d'aquests autors i de les seves obres, va teixint una teranyina amb les pròpies passions: com després d'una separació intenta refer la seva vida emocional, les dificultats que això li suposa, etc.

La tècnica narrativa facilita el despullament de la Gràcia, la protagonista. El monòleg interior es barreja amb un narrador en tercera persona. Ambdós no són altra cosa que les diferents veus de l'autora combinades amb destresa, fet que l'acosta a la millor Rodoreda.

El marc és prou conegut, el far de Vilanova, la festa de les Merengues, i el mar, tot plegat descrit des d'uns ulls de dona, que conjuguen amb una especial sensibilitat aspectes que formen part de l'univers femení, com la seva passió per les arracades, o la identificació de les novel·les amb les diferents olors de les colònies, o bé el reconeixement de les pròpies "emocions que ja són a dins teu i de sobte les trobes reflectides al mirall d'un llibre".

El desenllaç ens arriba a través del qüestionari Proust. Tot contestant-lo, la protagonista va responent a les seves incerteses personals, però sobretot s'adona de l'aprenentatge

que ha fet al llarg de la novel·la, que ha estat com una mena de viatge iniciàtic, cap a l'*acceptació en majúscules del valor i la saviesa d'aprendre a viure sense cap gest estrident*, d'acceptar la pròpia solitud i aprendre a estar sola i oberta al que et proposi la vida. En definitiva, un tast de la vida de qualsevol, que us podeu emportar aquest estiu sota el paraigua, sobre la sorra de qualsevol platja, mirant qualsevol mar.

Anna Ruiz-Mestres

(Article publicat al setmanari

El 3 de Vuit, el dia 5 de juliol del 2002)